

Jindřich Marval *

Platnost Coaseho teorému – některé kritické poznámky

Abstract

This article deals with Coase theorem and valuation of its result in imaginary world of transaction costs being zero. It keeps on examining the same example as professor Coase did – a cattle raiser and a crop-farmer (both in neighbourhood) – and examines both cases – the cattle raiser is liable for damage and is not liable for damage. Furthermore there are considered four various events: nothing happens, who is “liable” moves away (and carry on doing his job under worse conditions where the costs are rising up and benefits decline), then negotiations are done and who is “liable” will pay the damage or he will build the hedge. There are considered both economic and account benefits and costs in each case. I argue that these both cases (as regards liability for damage) have not to end inevitably in the same result of Pareto efficiency and I emphasize that it depends on initial property rights distribution what the result will be. Thus I say, initial property rights distribution is crucial. The difference is emphasized when economic and accounting profit is thought apart. I try to return to the solution of professor Pigou and try to modify it regarding identification of the world with zero transaction costs and the real world we are living in. Moreover the article should emphasize the right interpretation of Coase theorem as it is mentioned wrong in many textbooks which refer to microeconomics and /or history of economic thought.

Úvod

Coaseho teorém je dnes již standardní součástí kursů mikroekonomie a rovněž (a to s tím souvisí) je součástí snad každé učebnice týkající se mikroekonomie, případně učebnic týkajících se institucionální ekonomie nebo dějin ekonomických teorií. V mikroekonomii je Coaseho teorém zmiňován v souvislosti s externalitami a jejich možností efektivního vyřešení bez zásahu třetí strany, ovšem za předpokladu hladké převoditelnosti vlastnických práv a nulových transakčních nákladů. Tento článek si klade za cíl ukázat, že Coaseho řešení je platné pouze tehdy jsou-li všechny náklady utopené. Pokud nejsou, k řešení vůbec nemusí dojít.

Teoretické vymezení

Externality jsou vnější náklady či užitky, které jsou během určité činnosti uvaleny na osobu, která se dané činnosti neúčastní, a tato osoba není za náklady

* Ing. Jindřich Marval, katedra ekonomie,
Ekonomicko-správní fakulta MU, Lipová 41a, 602 00 Brno

odškodněna, resp. užitek původci činnosti nehradí. To má za následek, že trh produkuje nadměrné množství negativních externalit (těch co produkuje externí náklady) a málo pozitivních externalit (těch co produkuje externí užítky). Dochází tedy k neefektivní alokaci zdrojů, proto tedy mluvíme o externalitách jako o selhání trhů. Jde o to, že externality se ve světě zcela bezesporu vyskytují, o tom se spory nevedou. V otázce jejich řešení již shoda rozhodně nepanuje.

Uběhlo již mnoho let, kdy je britský ekonom Arthúr C. Pigou pojmenoval a navrhl jejich řešení ve formě daní (případně subvencí podle typu externality), které ekonomická teorie pojmenovala po svém navrhovateli – Pigouovy daně. Profesor ekonomie na právnické fakultě na univerzitě v Chicagu Ronald Harry Coase poskytl ve své stati „The Problem of the Social Cost“ z roku 1960 alternativní pohled na řešení externalit. Později bylo toto „řešení“ nazváno Georgem Stiglerem Coaseho teorém (či také v české literatuře se objevuje označení Coaseho věta). Coaseho záměr, jak on sám píše, byl do značné míry nepochopen. Proto se Coase k této problematice vrátil ještě jednou, a to v knize „The Firm, the Market and the Law“ z roku 1988, kde se snažil tzv. Coaseho teorém vysvětlit ještě jednou. Jak již i název tohoto článku napovídá, pozornost bude věnována přístupu, který vyvinul Coase.

Nejprve bych tedy začal samotnou definicí Coaseho věty: „Jsou-li vlastnická práva volně (svobodně) převoditelná a jsou-li transakční náklady nulové, pak výchozí rozdělení vlastnických práv není podstatné pro alokaci zdrojů. Po výchozím rozdělení vlastnických práv jsou tato práva přeskupována individuálními vlastníky prostřednictvím z jejich vůle dobrovolně sjednaných transakcí do nových vlastnických struktur, jež maximalizují celkovou hodnotu zdrojů.“¹ Mějme prosím stále na paměti výchozí podmínky popsané na začátku definice – vlastnická práva volně převoditelná a nulové transakční náklady! Jaký je důsledek těchto podmínek pro řešení externalit? Pokud by byly splněny tyto podmínky, pak by mohly subjekty vyjednávat a vzájemně se odškodňovat, a to potud, dokud nebude dosaženo efektivního výsledku v paretoevském slova smyslu. To, že není výchozí rozdělení vlastnických práv podstatné (za uvedených podmínek), jak je uvedeno v definici Coaseho teorému, si ukážeme na příkladech převzatých z některých českých učebnic, avšak následně se budu snažit ukázat, že tomu tak úplně vždy nemusí být.

Představme si železniční společnost, která používá parní lokomotivy, projíždějící obilnářským krajem. Jiskry z lokomotiv jsou příčinou sporadických požárů, které ničí farmářům úrodu. Jde o případ negativní externality, kdy soukromé náklady železnice jsou nižší než společenské náklady jejího provozování.

Představme si, že by právo bylo na straně farmářů a že by farmáři mohli soudní cestou donutit železniční společnost, aby přestala provozovat parní lokomotivy v této oblasti. Může-li společnost vyjednávat s farmáři, nabídne jim odškodnění až do výše vlastní ztráty, kterou by utrpěla, kdyby musela přestat

¹ Mlčoch, L.: Institucionální ekonomie. Praha: Karolinum, 1996, str. 27, implicitně je zde obsaženo, že výsledek bude pokaždé týž, čemuž se někdy říká věta o neutralitě.

užívat parní lokomotivy. Pokud toto odškodnění není dostatečné, aby farmáře kompenzovalo za ztrátu úrody, nebudou souhlasit a společnost bude muset ukončit provoz lokomotiv. Ale pokud je toto odškodnění vyšší, farmáři budou souhlasit a společnost bude lokomotivy nadále provozovat..

Nyní si představme, že by právo bylo na straně železniční společnosti, takže by ji farmáři nemohli donutit, aby přestala lokomotivy provozovat. Ale farmáři by mohli se společností vyjednávat a za ukončení provozu lokomotiv jí nabídnout kompenzaci až do svých vlastních ztrát na úrodě. Bude-li tato kompenzace vyšší než ztráta, kterou by tím společnost utrpěla, bude souhlasit a provoz lokomotiv ukončí. Nebude-li však stačit na kompenzaci její ztráty, nebude souhlasit a lokomotivy budou krajem dále projíždět a způsobovat požáry ničící farmářům úrodu.²

Jiný příklad uvádí Todd G. Buchholz v knize *Živé myšlenky mrtvých ekonomů*, u kterého si zároveň už ukážeme chybnou interpretaci Coaseho věty. Buchholz ilustruje Coaseho teorém na příkladu Franka Sinatry, který svým zpěvem budí souseda. Nezáleží na tom, komu dá soudce za pravdu (jinými slovy, zda uzná vlastnické právo na spánek či na zpěv), protože obě strany se mohou uplatit a docílit tak změnu chování vítěze onoho soudního sporu (Sinatra bude zticha, sused se odstěhuje atd.).³ Tento příklad používá na analýzu problému porovnání nákladů a výnosů, stejně jako Coase, ale podstatu věci vystihuje nepřímou a jen zčásti. Takto popsaný Coaseho teorém jde k podstatě věci pouze nepřímou v tom, že uvádí příklad a nakládá s ním jako s příkladem z reálného světa a ne z imaginárního světa nulových transakčních nákladů a hladkého převodu vlastnických práv (nezdůrazňuje ty podmínky). Zčásti proto, že naprosto zanedbává větu o neutralitě⁴, která ve výkladu chybí. Tím je vlastně vysvětlena je první část Coaseho teorému. Dále Buchholz zmiňuje, že hlavní námitkou ekonomů proti Coaseho teorému je, že Coaseho teorém neplatí v podstatě z důvodu vysokých transakčních nákladů. Pokud by například se velké množství domácností chtělo domluvit na společném postupu proti továrně, která znečišťuje ovzduší a tím negativně zasahuje do jejich životů, vyžádalo by si to značné transakční náklady. Takové příklady zpravidla vzbuzují falešný dojem a zmíněnou námitkou se není třeba zabývat, protože na tento omyl Coase ve svém díle několikrát upozorňoval.

Vše bude tedy zřejmé, podíváme-li se na to, co sám prof. Coase napsal v knize *The Firm, the Market and the Law*. Píše, že Coaseho teorém není větou popisující jakýkoliv konečný výsledek, nýbrž je to jen příprava půdy pro další analýzu! Coase, který přišel s konceptem transakčních nákladů, tímto zároveň zdůrazňoval, že ve světě nulových transakčních nákladů nikdo z nás nežije! Podívejme se na jeho příklad s chovatelem dobytka a pěstitelem nějaké plodiny.

² Příklad převzat z knihy Holman, R. a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha, C. H. Beck 1999, s. 340.

³ Buchholz T. G.: *Živé myšlenky mrtvých ekonomů*. Victoria Publishing, 1994, s. 171 – 174.

⁴ Pearce, D. W.: *Macmillanův slovník moderní ekonomie*. Victoria Publishing, 1995, s. 41 a viz. dříve.

Ať už je chovatel dobytka odpovědný za škodu způsobenou jeho dobyttem či nikoliv, situace povede vždy k tomu, že zdroje budou alokovány efektivně, protože vlastnické právo je hladce převoditelné a transakční náklady jsou nulové. Jinými slovy pro konečné řešení je nepodstatné, jestli bude pěstitel chtít zaplatit až do výše škody nebo bude chovatel povinen platit škodu sám. Vždy se to stává nákladem (explicitním nebo implicitním) pro chovatele dobytka a vždy to tedy povede – a to zdůrazňuji – ke stejnému výsledku (Coase explicitně mluví o stejné sumě – již zmíněná věta o neutralitě!)⁵. To je podstata Coaseho teorému – nezáleží na vymezení vlastnických práv ve světě nulových transakčních nákladů, výsledek bude v obou situacích stejný, a to takový, který maximalizuje celkový společenský výstup⁶.

Nyní nejdříve provedeme rozlišení nákladů na utopené a neutopené, potom rozlišíme veličiny ekonomické a účetní, abychom postupně obojí mohli aplikovat na Coaseho příklad s pěstitelem obilí a chovatelem dobytka a pokusíme se vyargumentovat, že věta o neutralitě neplatí obecně.

Rozlišení utopených a neutopených nákladů

Pro další analýzu uvedenou v této podkapitole bude klíčové rozlišení utopených a neutopených nákladů. Pokud určitý subjekt vynaložil určité zdroje dříve, nemůže je získat zpět a tudíž je v přítomnosti nĚmůže započítat do svých propočtů (resp. je to ekonomicky nesprávné je započítávat), mluvíme o utopených nákladech. Naproti tomu zdroje, které teprve vydány budou a tedy vystupují v ekonomické analýze jako nákladové položky, nazýváme náklady neutopené. Jak bude níže patrné ve světle rozdělení nákladů na utopené a neutopené, domnívám se, že Coase podcenil roli počátečního (výchozího) vymezení vlastnických práv, myslím teď i v onom „bezfríckním“ imaginárním světě. Dovolte mi, abych rozvinul Coaseho příklad.

Dejme tomu, že náklady, které jsou spojené s pěstováním plodiny jsou 100 000 Kč. Výnos z prodeje celé úrody je řekněme 500 000 Kč (tj. tržní hodnota celé úrody). Podívejme se nejprve na situaci, kdy chovatel dobytka je povinen zaplatit škodu, kterou na úrodě způsobil jeho dobytek. Ještě dodejme, že budeme předpokládat, že škoda způsobená na úrodě je 500 000 Kč (tj. dobytek zničí naráz celou úrodu). V takové situaci zaplatí chovatel dobytka celých 500 000 Kč. Jak bude ukázáno dále, situace se ale změní a značně zkomplikuje, když chovatel dobytka není povinen hradit škody. Není totiž vůbec jasné, kolik pěstitel nabídne chovateli, aby svůj dobytek ohlídal. Co je jisté, nikdy to nebude celých 500 000 Kč. Vše záleží na době vyjednávání. Pokud budou vyjednávat před začátkem jakýchkoliv prací na poli, nabídne v takovém případě pěstitel pravděpodobně „jen“ 400 000 Kč (výše zisku). Čím však budou vyjednávat déle, bude se zvyšovat

⁵ Coase, R. H.: *The Firm, the Market and the Law*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1988, s. 13.

⁶ Grafické vyjádření podstaty Coaseho teorému obsahuje např. Soukup, J.: *Mikroekonomická analýza*, Melandrium Slaný, 2003.

i nabízená částka, protože část výrobních nákladů (oněch 100 000 Kč) se stane náklady utopenými. Uvažujeme dále, že část nákladů přímých či výrobních jsou náklady na skladování, řekněme 20 000 Kč (to není nic nereálného). Ty budou zřejmě vynaloženy jen tehdy, přijde-li nějaký obilí do sýpek. Bude-li však obilí v sýpkách, už se s největší pravděpodobností vyjednávat nebude. Jinými slovy existuje určitá část nákladů (v našem případě 20 000 Kč), která se v době vyjednávání nikdy nestane utopeným nákladem. Existuje tedy interval nejméně mezi 480 000 Kč a 500 000 Kč, kdy k žádné dohodě nedojde ani v případě imaginárního světa nulových transakčních nákladů a hladce převoditelných vlastnických práv, v závislosti na vymezení vlastnického práva resp. odpovědnosti za škodu na začátku celého průběhu.

Osobně si myslím, že nejreálnější je doba vyjednávání před zasetím, případně před orbou po sklizni staré úrody (tj. na začátku nového zemědělského roku – „cyklu“), protože v tomto případě je to pro pěstitele obilí nejvýhodnější. Pokud se dohodnou, tak nejspíš maximálně na 400 000 Kč. Zde se interval nedohodnutí zvyšuje na rozmezí 100 000 Kč (rozdíl mezi 400 000 Kč a 500 000 Kč). Připomínám, že v první situaci zahrnoval chovatel dobytka do nákladů 500 000 Kč, nyní zahrne „pouze“ 400 000 Kč (na počátku „cyklu“ maximálně). Stojí-li např. oplocení 490 000 Kč, pak k němu v první situaci, kdy je chovatel dobytka odpovědný za škodu, pravděpodobně dojde (i kdyby ho měl chovatel dobytka stavět každý rok znova), v druhé situaci, kdy chovatel dobytka za škodu odpovědný není, k oplocení zcela jistě nedojde.

Alokace zdrojů je tedy v každé ze dvou uvažovaných situací jiná! Shrneme-li, je-li chovatel dobytka odpovědný za škodu, bude se vyjednávat ex post (až jestli nějaká škoda vznikne), nebude-li však chovatel dobytka odpovědný za škodu, bude se vyjednávat ex ante (z důvodu pěstitelovy opatrnosti před možnou ztrátou úrody). Je důležité zopakovat, že každý subjekt půjde do vyjednávání s uvažováním jiné veličiny – pěstitel obilí bude uvažovat veličinu zisku a bude nabízet kompenzaci jen do jeho výše, chovatel dobytka bude při odškodnění uvažovat veličinu celkového příjmu pěstitele obilí. Je stále zachována motivace vyjednávat, i když chovatel dobytka nebude odpovědný za vzniklou škodu, protože pokud jeho dobytek ochrání (resp. se k tomu zaváže), dostane zaplacenou sjednanou částku (to je maximálně těch 400 000 Kč na počátku nového zemědělského cyklu). Jinými slovy jde o náklady obětované příležitosti. Zachování motivace vyjednávat je zcela v souladu s Coaseho analýzou.

Jak je patrné, rozlišení nákladů na utopené a neutopené má zásadní vliv, protože (vezmeme-li celý příklad z druhé strany) nezasetím svého obilí nepřichází o hodnotu produkce v plné výši, nýbrž šetří náklady (neutopené), které zmírňují jeho ekonomickou ztrátu. Pokud by všechny náklady byly utopené, pak by oba (chovatel dobytka i pěstitel obilí) uvažovali ve stejné veličině, a to celkový příjem. Tento aspekt v Coaseho teorému chybí.

Řešení při rozlišení ekonomických a účetních veličin

Jiný pohled dostaneme, rozlišíme-li náklady v ekonomickém pojetí a v účetním pojetí. Pro připomenutí dodejme, že ekonomické veličiny oproti účetním zahrnují kromě explicitních nákladů navíc implicitní náklady:

Ekonomický zisk = celkové příjmy – celkové náklady (explicitní + implicitní)

Účetní zisk = celkové příjmy – explicitní náklady

Lidé mají tendenci se rozhodovat v reálném životě podle nákladů v účetním pojetí (viz. příklady s odchodem jinam – v příkladě uvedeném níže u řešení za 4)) a nebudou při rozhodování brát v úvahu, že z ekonomického pojetí jsou ve ztrátě a/nebo celospolečenský produkt není na maximální úrovni).

Pozn.: Je nyní vhodné kvůli jednoznačným výpočtům předpokládat, že všechny náklady budou vynaloženy na počátku období a najednou (nejsou však utopené, výpočet je proveden v době, kdy zdroje teprve mají být vydány). Výše škody zůstává 500 000 Kč. Příklad dává samozřejmě smysl jen pro určitou omezenou dobu, zřejmě jediný zemědělský rok.

Příklad:

Chovatel dobytka – výnos 600 000 Kč, náklad – 100 000 Kč (CD)

Pěstitel obilí – výnos 500 000 Kč, náklad – 100 000 Kč (PO)

Náklad postavení ohrady – 490 000 Kč (pro oba je stejný)⁷

A: Právo na straně PO - CD je odpovědný za (případnou) škodu a je povinný ji zaplatit

- 1) CD se vzdává chovu dobytka, nedělá „nic“⁸, přichází o výnos, šetří náklad⁹

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	-500 000	100 000
PO	400 000	400 000

- 2) Vyjednávání, dohoda o náhradě škody 500 000 Kč, platí CD

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	-10 000	0
PO	400 000	400 000

⁷ Má smysl jen tehdy, budou-li oba (CD i PO) pracovat. Je to tedy alternativa k náhradě škody.

⁸ Opět pro zjednodušení nepředpokládám alternativu k primární činnosti (chov dobytka resp. pěstování obilí) v dané oblasti.

⁹ Bylo by asi korektnější počítat s pravděpodobnostmi. Při daných výchozích podmínkách to obecný výsledek analýzy nijak neovlivní.

- 3) Vydáváním, dohoda o oplocení za 490 000 Kč, platí CD

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	10 000	10 000
PO	400 000	400 000

- 4) CD se vzdává chovu na daném místě, přesouvá se do horších podmínek
- ¹⁰

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	-300 000	200 000
PO	400 000	400 000

B: Právo na straně CD - CD není odpovědný za škodu a tedy není povinný ji platit

- 1) PO se vzdá pěstování obilí, nedělá „nic“

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	500 000	500 000
PO	-400 000	100 000

- 2) PO postaví ohradu za 490.000 Kč

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	500 000	500 000
PO	10 000	-90 000

- 3) PO odškodní nechování dobytka částkou 500.000 Kč

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	100 000	600 000
PO	-10 000	-100 000

- 4) PO se vzdá pěstování obilí na daném místě a přesune se do horších podmínek

	Ek. zisk	Účet. zisk
CD	500 000	500 000
PO	-300 000	100 000

Na tomto místě bych rád upozornil, že z pohledu ekonomického zisku by skutečně příklad dokázal, že v obou případech (A i B) by došlo k postavení ohrady (Součet ekonomických zisků je vždy v těchto řešeních nejvyšší). Z hlediska ekonomické efektivity v Paretově slova smyslu jde skutečně o nejlepší řešení. Pokud bychom brali náklady pěstitele obilí za utopené (což v příkladu neděláme), došli bychom i ke stejné sumě celkového ekonomického zisku 510 000 Kč. To je řešení, které by nám poskytl Coaseho teorém. Z předchozí analýzy vyplývá, že podmínky imaginárního světa (hladká převoditelnost vlastnických práv, nulové

¹⁰ V obou za 4) horší podmínky znamenají zvýšení nákladů o 200 000 Kč a snížení výnosů o 100 000 Kč.

transakční náklady) nestačí k tomu, aby byl problém externalit vyřešen. Nýbrž bez jasného vymezení vlastnických práv existuje značné reálné riziko, že se ani v tomto světě obě strany nedohodnou a že právě zde nutnost státu zasahovat do dění v ekonomickém systému je na místě (míním tím nutnost v případě externalit). Zásah státu je naopak v tomto světě a v tomto případě lepší než cokoliv jiného. Navíc příklad naznačil, že za své bere i Paretova efektivnost ve světě (která je běžně zmiňována v souvislosti s výsledkem, ke kterému Coaseho teorém vede), kde lidé myslí v účetních veličinách nikoliv v ekonomických (předpoklad o „ekonomické racionalitě“ není na místě a ani nebyl Coase-em učiněn). V příkladu se dle mého názoru bude dít řešení 4) (jak u A, tak u B), i když z hlediska ekonomických veličin se o optimální řešení nejedná. U řešení B je možné namítnout, že z hlediska účetních veličin není řešení 4) jedině nejlepší. To je pravda, pokud uvažujeme pouze „roční“ výhled (viz. poznámka nad příkladem). Pokud však připustíme, že subjekty plánují na déle než rok dopředu, je již výsledek jednoznačný. V řešení 1) pracuje jen jeden subjekt a druhý nedělá nic, což je z dlouhodobého pohledu a za uvedených podmínek (neexistence sociálních dávek apod.) nereálné.

Profesor Holman uvádí ve své velmi dobré učebnici Mikroekonomie – středně pokročilý kurz stejný příklad jako prof. Coase a tvrdí, že obě strany budou počítat, zda postavit plot či ne.¹¹ V příkladu jsem se mimo jiné zabýval právě tím, že když budou obě strany počítat (nebo aspoň ta odpovědná strana), pak těžko nějaký plot bude stát.

V souvislosti s řešením externalit se nám jeví jako vhodnější řešení A. C. Pigoua. Vždyť přece ve světě nulových transakčních nákladů to samé platí i pro státní organizace – i ty fungují a jednají nezatíženy transakčními náklady¹². Byť je toto tvrzení prosté, neustále se na něj zapomíná. Tady ale musím zdůraznit jednu věc. Pigou své řešení navrhoval pro reálný svět, nikoliv pro svět nulových transakčních nákladů. Tehdy Pigou pojem transakčních nákladů neznal, tudíž je nemohl zohlednit (ať už reálný svět viděl jakkoliv). Pokud tedy píšete, že souhlasím s řešením externalit dle Pigoua, tak jen do té míry, pokud bychom se pohybovali ve světě nulových transakčních nákladů a hladce převoditelných vlastnických práv, v němž se v tomto článku pohybujeme. Coase cituje Pigoua, který tvrdí, že jednotlivci a organizace nejsou schopni dosáhnout nejlepšího výsledku, jakého si ekonomové dokáží představit.¹³ Coase namítá, že nechápe, proč by toho měla být schopna nějaká vládní agentura (či obecně vláda sama). Domnívám se, že vládní agentura jako nezúčastněná strana toho dosáhnout může a může na tom mít i zájem. Vhodnými pobídkami toho (tj. Paretovy efektivnosti) může i dosáhnout; s přihlédnutím k nulovým transakčním nákladům (ve všech ohledech) to zřejmě

¹¹ Holman, R.: Mikroekonomie. Středně pokročilý kurz. 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2002, s. 500.

¹² Zdůrazňuji, že jsem neustále ve světě nulových transakčních nákladů!! V reálném světě zřejmě bude (alespoň teoreticky) platit, že externalitu má „odstraňovat“ subjekt, který to udělá s menšími náklady.

¹³ Coase R., H.: The Firm, the Market and the Law, s. 20.

udělá. Tím ale netvrdíme, že to tak udělá i v reálném světě nebo že zájem určitou externalitu odstraňovat bude v reálném světě vůbec mít! Opět zdůrazňuji, že o reálném světě se v tomto článku nejedná!

Závěr

Článek ukázal, že rozlišení nákladů na utopené a neutopené představuje problém pro platnost Coaseho teorému, tak jak je definován, neboť rozděluje subjekty vyjednávání na dvě strany. Jedna strana uvažuje ve veličině celkový příjem (v ní počítá svou případnou kompenzaci za škodu), druhá strana uvažuje ve veličině zisk (v níž uvažuje o případném odškodnění). Tento nesoulad může vést k tomu, že výsledné řešení je kriticky závislé na počátečním vymezení vlastnických práv, což není v souladu s definicí Coaseho teorému.

Druhým problémem je rozlišení ekonomických a účetních veličin. Z důvodu nutnosti zajištění statků uspokojujících základní fyzické potřeby mohou subjekty preferovat za přítomnosti externalit jinou než efektivní (v Paretově slova smyslu) alokaci zdrojů, a to i navzdory nulovým transakčním nákladům a hladce převoditelným vlastnickým právům.

Jak vyplývá z mého článku, lze říci, že ve světě nulových transakčních nákladů by externality měl odstraňovat stát, v reálném světě toto nelze jednoznačně říci (zřejmě bude záviset na nákladech jednotlivých subjektů, kteří tak mohou učinit). Výsledek je tedy opačný, než říká ekonomická teorie.

Někteří ekonomové, vyzbrojeni Coaseho teorémem, přišli s myšlenkou, že stát by se měl snažit omezit transakční náklady na nejnižší možnou míru a tím umožnit soukromým subjektům vyjednáváním externality do určité míry odstranit (tento názor však nepodsouvám Coaseovi!). Článek ukazuje, že by se efektivní výsledek (nebo výsledek k efektivnímu se blížící) nedostavil.

Tento článek si rozhodně neklade za cíl Coaseho teorém vyvracet. Naznačil jsem, že Coaseho teorém nemusí platit vždy, i když jsou pro něj splněny běžně uváděné podmínky imaginárního „bezfríkčního“ světa. Lze si dost dobře představit příklady, kdy bude Coaseho teorém (tak, jak byl Coase-em formulován) platit (jak bylo vymezeno). Nemyslím ale, že jeho platnost lze zobecňovat.

Literatura :

- [1] Buchholz, T. G. Živé myšlenky mrtvých ekonomů. Victoria Publishing, 1994.
- [2] Coase, R. H. The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics* 3, No. 1, 1960.
- [3] Coase, R. H. The Firm, the Market and the Law. The University of Chicago Press, Chicago and London, 1988.
- [4] Holman, R. Mikroekonomie. Středně pokročilý kurz. 1.vydání. Praha, C. H. Beck, 2002.
- [5] Holman, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení. Praha, C. H. Beck, 1999.
- [6] Mlčoch, L. Institucionální ekonomie. Praha, Karolinum 1996.
- [7] Pearce, D. W. Macmillanův slovník moderní ekonomie. Victoria Publishing, 1995.